

YU ISSN 0027-8084
UDK 808.61/.62

ИНСТИТУТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК САНУ

НАШ ЈЕЗИК

XXXIII/1–2

МАРТА БЈЕЛЕТИЋ
(Институт за српски језик САНУ, Београд)

ТАВОРИТИ

У раду се указује на неке од могућих приступа у осветљавању порекла глагола *таворити* „живети тешко, животарити“, који у досадашњој етимолошкој литератури још није добио адекватно решење.

Предмет овог рада је глагол *таворити* (се) *impf.* „живети које-како, слабо, тешко, животарити“ (Вук, Шулек по *РЈА*)¹. Глагол је посведочен како у књижевном језику, *уп. таворити* „живети тешко, оскудно, злпатити се, животарити, једва састављати крај с крајем; проводити учмао, празан, бедан живот; с муком, оскудно проводити, проживљавати; уопште живети, проводити живот“, *таворити се* „с муком се носити с нечим, мучити се“ (*РМС*), тако и у дијалектима, *нпр.: таворити* „живети од данас до сутра, животарити, оскудевати; претерано штедети“ (*Ускоди, Станић*), *таворити* „с муком преживљавати, трајати у оскудицама, у болести и сл.“ (*Загарач, Ђупић 1997*), *таворити* „живети оскудно, животарити“ (*Буњевци, Реић/Ваџлија*), *таворим* „некако живим, одржавам се“ (*Лесковац, Митровић*). Поред основног, забележени су и префигирани облици, *нпр. дотаворити* „проживети, издржати до неког времена таворећи, оскудно живећи, животарећи“ (*РСА*), *иставорити* „провести тешко живећи, проживети таворећи“ (*Дучаловићи, РСА*), *иставорити се* „извући се, испетљати се (из чега), преживети (одређени период времена)“ (*Војводина, РСА*)², *иртаворити* „кукавно проживети“, *иртаворити* „*id.*“ (*Вук, РЈА*). У породицу овог глагола улазе још глаголска именица *таворење* (*Вук, Йвековић по РЈА*) и варијантни облик *тавољити* „исто што таворити; животарити, кубурити“ (*РЈА*)³.

¹ Избор управо ове речи за тему прилога у овогодишњем броју „Нашег језика“ не захтева никакав коментар.

² Са примером: *Само да се иставоримо из зиме.*

³ За сада по страни остављамо облике *таворити* „ћаскати, чаврљати“ и *таворница* „бука, галама“ (*РМС* с потврдом из *Ристић/Кангрга*), *уп. и таворница* у загонци: *Четири четрљенца и два богомољца, и иред њима Мијаш учи таворницу* (кола, волови и човек) (*Новаковић, РЈА; уп. Sikimić 1996:66*), који би такође могли спадати у ширу породицу глагола *таворити*. Другог су порекла топоним *Тавор* код Скопља, потврђен још у средњем веку, који по свој прилици рефлектује

Глагол *ѡавориѡи* нема решену етимологију. У Скоковој незавршеној одредници стоји само: „...експресивно за 'тешко живјети' као и *кубуриѡи*, *комрачиѡи*, *кунаѡориѡи*, *ѡеѡѡаѡи*, *ѡеѡѡураѡи*, *живариѡи*, *живоѡариѡи*, *живуѡаѡи*“ (Skok III 448 s.v. *tavoriti*). Без претензија да дамо коначно решење, овде ћемо указати на неке од могућих приступа у осветљавању порекла разматраног глагола.

Једна од легитимних претпоставки је да се облик *ѡавориѡи* творбено може разложити на префикс *ѡа-* и основу *вориѡи*. Ако се прихвати таква творбена анализа, преостаје да се утврди етимологија основног *вориѡи*.

Покушавајући да протумачи дијалекатски глагол *вѡриѡи* „веома оскудно хранити“ (Трешњево, РСА)⁴, Пижурица се посредно бави и глаголом *ѡавориѡи* (Pižurica 1987). Наводећи неколико потенцијалних етимологија, аутор даје предност хипотези о пореклу глагола *вориѡи* од *ѡавориѡи*, уз семантички развој 'животарити' > 'оскудно хранити', а као паралелу за елизију иницијалног слога наводи облик *воѡариѡи* „животарити, једва одржавати живот“ (Црна Гора) према *живоѡариѡи*. При свему томе, међутим, облик *ѡавориѡи* и даље остаје неразјашњен. У светлу поменуте претпоставке логичније би било поћи од облика *вориѡи*⁵ као исходног, а облик *ѡавориѡи* третирати као секундаран, образован додавањем експресивног префикса *ѡа-*⁶. У том случају треба претпоставити обрнут семантички развој, 'оскудно хранити' > 'животарити', јер је помак од конкретног ка апстрактном значењу уобичајенији.⁷

У свом комплексном приступу проблему, Пижурица се осврће и на облик *вориѡи* „као да значи варати, код два далм.-дубр. писца XVI века“ (RJA), сматрајући дату дефиницију значења прихватљивом. Сам облик, пак, сматра раном позајмљеницом из лат. *vārio*, 1. (*variare*) „мењати, преиначавати“ са семантичким померањем према *вараѡи*, *завараваѡи*. Облик *вориѡи* у значењу „варати“ можда би се могао сматрати апофонском варијантом од *вараѡи*⁸, уп. рус. *вор* „лопов“⁹; за

позноантички *Taurisium* (Skok 1931:50–51; прихватају Popović 1960:111 и Loma 1991:112) и ороним *Tavor* код Пећке патријаршије, где је посреди пренос библијског имена (Loma 1990:12).

⁴ Уп. *вориѡи душу* „јести само толико да се не умре од глади“ (Морача, РСА).

⁵ Као што и сам аутор примећује, ареал овог глагола иде у прилог његовом повезивању са алб. *vorfën / vorfër* „убог, сиромашан“ (Pižurica 1987:103).

⁶ О овом префиксу в. нпр. Петлева 1980, посебно стр. 67; Бјелетић 1998.

⁷ Што се тиче поменутог облика *воѡариѡи*, он би се могао посматрати и као резултат метатезе од *ѡавориѡи*.

⁸ Skok III 565 s.v. *var* сматра јужнословенски глагол *вараѡи* „decipere“ позајмљеницом из франачког *waron* „лажљиво слушати, водити рачуна о некоме, нечему“. Другачије тумачење нуди Варбот 1976:41.

⁹ Фасмер 1:350 s.v. *вор* сматра да је реч највероватније сродна са *вратъ*, *вру* „лагати“ < *врати, *врѡ (у напомени Трубочова s.v. *врати (id. 361) стоји да је ова реч ново образовање и уједно се цитирају тумачења која је доводе у везу са *врѡти* „кипети“ > „брљати“ и *заверѡтъ*, *завѡра*, уп. *плести*, *слетни*). Другачију и детаљнију етимолошку анализу ових речи даје Варбот 1976:39–41.

однос *вѡриѣи* : *вѡрайѣи* уп. *кѡриѣи* : *карайѣи*, *умѡриѣи* : *умарайѣи*, *лѡмиѣи* : *ламайѣи*¹⁰. Аутор сматра да се *вориѣи* „варати“ не може свести на исти етимон са *вориѣи* „оскудно хранити“, иако му логично делују узајамни помаци 'варати' ↔ 'заваравати' (храном) ↔ 'оскудно хранити' (Rižurica 1987:104). У прилог томе иде и значење облика *заварайѣи* „привидно утолити (глад, жељу)“ (РСА). Тако се наш претпостављени семантички развој 'оскудно хранити' > 'животарити' проширује значењским карикама 'варати' > 'заваравати' (храном), па добијамо низ 'варати' > 'заваравати' (храном) > 'оскудно хранити' > 'животарити'.

Мање је вероватно да је облик *вориѣи* у вези са мак. *вори* „говори, збори“ (РМНП I 308) и укр. *вори* „говори“. Оба облика се тумаче на сличан начин. За македонски се сматра да је настао према *говори* испуштањем првог слога (l.c.), док се украјински третира или као скраћени облик императива *говори*, или као окамењени облик псл. глагола *voriti „говорити, мрмљати, галамити“ сродног са псл. *vbrati/**vbrēti* „говорити, шапутати“, који можда води порекло од ономато-пејског ие. **u(e)rē-* „говорити“ (ЕСУМ 1:425 s.v., с упућивањем на БЕР 1:193). Да би се у овом случају објаснила веза између *вориѣи* „говорити“ и *шаворийѣи* „животарити“, потребно би било пронаћи семантичку паралелу за помак 'говорити' > 'животарити'. Такву паралелу налазимо у семантичком спектру глагола *дѡвориѣи*, *давѡриѣи*¹¹ који поред основног значења „певати песме (обично даворије); разлегати се, орити се“ има и значење „зборити, говорити, казивати“, док транзитивни облик *дѡвориѣи се*, *давѡриѣи се*, поред поменутих значења, у индивидуалној употреби значи и „мучити се, натезати“ (РСА).

Посредан, али прихватљив доказ да се глагол *шаворийѣи* може објаснити као сложеница префикса *ша-* и основе *вориѣи* јесте тумачење семантички и творбено блиског глагола *чѡвориѣи* „мучити се у сиромаштву и старости“ (Лика, РЈА), одатле *чѡворѣње* п. „vita misera“ (Ј. Богдановић, РЈА), уп. и *зачаворийѣи* „закржљати, учмати“ (Лика, РСА), „окренути на непогоде, постати рђав, покварити се (о времену)“ (Банат, РСА)¹², поствербал (?) *чавѡра* „трома и неуредна жена која само седи“ (Озаль, Тежак 1981:347)¹³.

Скок тумачи глагол *чѡвориѣи* и његов префигурисани облик *ѡчаворийѣи* „закржљавити, врло остарјети“ (Костајница, Лика) као дено-

¹⁰ Уп. Варбот 1984:30–40. Краткосилазни акценат на коренском слогу *вѡрайѣи* указивао би на старо итеративно образовање типа *кляњайѣи* : *кљонийѣи*, *врдѣйѣи* : *врдѣйѣи*, но нагласак *вѡриѣи* би у том случају морао бити секундаран.

¹¹ В. Skok I 385 s.v. *davor*. Скок читаву породицу речи сматра нејасном по постању, али ипак цитира неколико предложених тумачења. Он сам, пак, уз велику ограду, помишља да би глагол *давориѣи* могао бити изведеница суфиксом *-or-* од *давайѣи*.

¹² Са примсром: *То време зачаворило, ѿа никуд маѣи!*

¹³ Не знамо да ли овамо иде и *чавѡрија* „чопор, черга“: *Пун је дице, има и' цела чаворија*. (Дуга Песа, Perušić 1988:106), *Чавѡрија* т. надимак мушки (Вук, Одгов. на лаж. 29, по РЈА).

минале од *чѣвор* т. „штогод мало о чем се једва може живети“ (М. Ђ. Милићевић, RJA), с напоменом да је дефиниција значења ове именице на основу јединог примера: *има чавор и двије сѣријеле*, тј. „мало, живи сиротињски“ — нејасна (Skok I 301 s.v. *čavor*)¹⁴. Она је, заправо, погрешна. Право значење је „има тоболац и две стреле“, пошто је *чавор* од *чахор*, уп. слч. *časchor* „тоболац за брус“. Даље је ова реч свакако у вези са *чахура*¹⁵. Са овако протумаченом именицом *чавор* глагол *чавориџи* тешко да може имати икакве везе.

Глагол *чѣвориџи* помиње се и у два прасловенска речника. У московском речнику се на основу буг. дијал. *чѣврим се* „мазити се; смешити се“ и рус. дијал. *чѣвереть, чѣвреть, чѣврить* „бледети, венути, кржљати, сахнути; боловати; гњилети; губити здравље, снагу, побољевати“, којима се придружује и наш глагол, реконструираше псл. *čavrěti, реч затамњене структуре у којој се назире префиксална сложеница састављена од експресивног елемента **ča-* и глагола *vbrěti „врети, знојити се, сахнути“, одатле затим „кржљати“, „венути“, „злопатити се“ (ЭССЯ 4:32 s.v.), уп. и Куркина 1981:333, Куркина 1992:190. У прилог оваквом тумачењу говорио би семантички идентичан сх. глагол без поменутог префикса *зѣврѣџи, зѣвријѣџи* „клонути, занемоћи; малаксати, ослабити, замрети“¹⁶.

Краковски речник проширује круг словенских паралела наводећи и укр. дијал. *чѣврѣти* „слабити, мршавити; венути, пропадати“, блр. дијал. *чаўрѣць* „id.“, *чѣвриць* „сахнути, пропадати нпр. од глади, дугог чекања на некога“, *чаўраць* „слабити, губити снагу“, *чѣураць* „слабити, пропадати од глади“ (SP 2:119 s.v. *čavrěti*). Поред сх. *чѣвориџи, ђчавориџи се* овим лексемама се прикључује и буг. дијал. *очѣрвам се* „од бола, туге, чежње сахнем, венем, пропадам“, *чурѣѣ* „слаби, вене, сахне, губи снагу“, уз напомену да су веза источнословенских и јужнословенских речи, као и сама етимологија — несигурни. За непосредну основу реконструисаног облика уз ограду се узима слабо повезаност придив *čavrgь*: рус. дијал. *чѣврѣй* „мршав, слаб, увео“, евентуално и сх. дијал. *чѣвор* и упућује са на лит. *kiāuras* (**kēuro-*) „поцепан, подеран“, па се све речи у крајњој инстанци своде на ие. **skēu-* „сећи, одвајати, гребати, стругати“ (l.c.).

Теза да се тумачење глагола *чавориџи* посредно може применити и на глагол *џавориџи* поткрепљује се постојањем творбено-семантичких паралела са алтернацијом иницијалног *џа-*: *ча-*, уп. *таврљаџи* „беспутно говорити, чаврљати“ (Србија, Славонија, RJA), „тетурати, клецати“ (RJA) : *чаврљаџи* „blaterare, recitare confuse“ (Вук, у је-

¹⁴ Скок у ову одредницу смешта и именицу *чѣвољак* „мала тврда јабука“ (Вук), коју тумачи као сугласничку варијанту с променом *p > љ* од *чѣвор*.

¹⁵ Овамо можда и сх. *чахор*, такође хапакс нејасног значења, у дубровачкој пословици забележеној у XVIII в.: *вози се у чахору љо Ријеци, а у скорњах гази љо Пријеци* (Daničić 1871, 5601°, по Богишићу id. XI „као да је нека лађа“, сам Даничић id. ib. указује на буг. *чехъл* „папуча“; RJA s.v. *časchor* ограничава се на Богишићеву дефиницију значења, као и Skok I 287, без етимологије; у RJA s.v. *skornja* иста пословица поново је наведена, али уместо *časchori* стоји (грешком?) *čakovu*.

¹⁶ Уп. и *вѣрак* „слабо место, слаба страна, слабост“ (Самоупр. 1888, 32/4, РСА).

дног писца прошлог века, RJA)¹⁷; иста алтернација постоји и у бугарском, уп. *tàvrēm* „испољавам нежност, милујем, забављам“, *tàvrēm sa* „мазим се“ (Родопи, Стойчев 1965:277) : *чàврим се* „мазим се“ (Доброславци, Гълъбов 1965:111), *чàврим се* „слинавим, мазим се“ (Софийско, Божкова 1962:271).

Како се *шаворити*, *чаворити* среће на терену где се глас -х- губио пре првих записа ових глагола којима располажемо, могло би се помишљати и на глаголску основу **xвор-*, заступљену у псл. *xvorati, *xvorēti, уп. цсл. *хворати*, рус. *хворать*, чеш. *chořeti*, джуж. *chóres*, пољ. заст. *chorzeć*, дијал. *chorzać*, рус. дијал. *хвореть*, укр. *xvoritu* / *xoritu*, блр. *хварэць*, све: „боловати, поболевати, слабити“ (ЭССЯ 8:128 s.vv.). Тамо се реконструишу још придев **xvorъ(jь)* „болестан, мршав, лош“ (id. 131–132) и његове изведенице *xvoroba (id. 128), *xvorostъ, *xvorota, глагол *xvorovati (id. 129). Значење ове основе добро се слаже са семантиком глагола *шаворити*, *чаворити*, но тек би евентуална потврда са -х- или -ф-¹⁸ дала потребну извесност њиховој реконструкцији као **ша-/ча-хворити*.

У дилеми између *voriti и *xvorēti као основног глагола треба узети у обзир и рекцију. Глагол *ворити* је транзитиван, а псл. *xvorēti, *xvorati — интранзитиван, као и *шаворити* у највећем броју примера (рефлексив *шаворити се* слабо је потврђен), што би указивало да је ту *-ити* < *ēti (тип *слабити* intr. < *slabēti).

Уколико се ипак не ради о префиксалној сложеници, могуће тумачење би било да је облик *чаворити* изведен суфиксом *-ор-* (о овом суфиксу в. SP 1:54) од *чавити* „живети од данас до сутра, таворити, чамети“¹⁹, *учавити* „ослабити, омршавити, изнемоћи, имати врло изнурен изглед“, уп. и *чавунаити* „бити сасвим изнемогао; проводити живот у беди, бедно живети“, *чаво* „мршав, изнемогао мушкарац“ (Ускоци, Станић). За овакву творбу уп. *лав-ор-ити* (*лах-ор-ити*) „пирити, пиркати“ : *лахити* „ходати брзо“; *мав-ор-ити* „махати, клатити, њихати, кретати тамо-амо“ : *маваити* (*махаити*) „чинити нагле покрете нечим тамо-амо“ (РСА).

Пратећи паралелизам облика са иницијалним *ш-* : *ч-*, долазимо до глагола *шавити*, *шавим* „пропуштати воду, тајати, цурити“ (Шу...ек, Парчић по RJA)²⁰ који би, без обзира на неподударност акцената

¹⁷ Наведене паралеле можда би се могле сматрати неадекватнима због њихове ономотопејске природе. Међутим, примери алтернација са другом вокалском компонентом, *шо-* : *чо-*, потврђују њихову легитимност, уп. *нашкочкљити се* : *начокљкљити се* „наднети се“ (РСА), *нашомрдити се* : *начомрдити се* „намргодити се“ (РСА).

¹⁸ То -ф- очекивало би се у говорима где је *хвала* > *фала*, а не *вала*, но треба рачунати и са могућношћу упрошћеног предлошка *xoriti, уп. горе западнословенске примере.

¹⁹ У SP 2:119 под одговарајућом одредницом *čaviti* 2. упућује се на *ščaviti*, где ће и бити дата стимологија, док се у ЭССЯ уопште не реконструише сличан прасловенски облик. Ипак, могао би се претпоставити следећи развој: *tvštav-iti > *išav-iti > *čav-iti > *čav-or-iti.

²⁰ Са примерима: *Тавити рече се о каквој жидини, кад кроза суд њомало њробија. Вино кроз бачву шави. Тави ми бачва.* (Макарско приморје).

и значења, могао бити еквивалент глагола *чáвѣиѣи*. Тај однос еквивалентности успоставља се преко следећих релација — *чáвѣиѣи* „таворити“ : *чáјаѣи* „живети у тешкоћама, западати у неприлике; очајавати чекајући некога или нешто, брижно очекивати, ишчекивати; (о хлебу) дуго се пећи, претварати се у изгоретину“ (Ускоци, Станић), „патити, очајавати, брижити, слабити“ (Пива, грађа РСА), *чáјѣѣи* „чамити, нестајати“ (Косово, Елезовић)²¹ = *шáвѣиѣи* „пропуштати воду, тајати, цурити“ : *шáјаѣи* „пурити, капати; растапати се, нестајати у пренесеном смислу“ (Сењ у Хрватској, РЈА), *шáјаѣи* (Бачко и Сремско Подунавље, РЈА)²². На тај начин би се, по већ уоченом паралелизму, и разматрани глагол *шáвѣиѣи* могао објаснити као изведеница суфиксом *-ор-* од *шáвѣиѣи*²³. И док је глагол *шáјаѣи* свесловенски и прасловенски (Skok III 434 s.v. *iájati*), облик *шáвѣиѣи* би, већ с обзиром на свој ареал, могао бити романизам, од лат. *tabēre* „топити се, нестајати“, са романским прелазом интервокалског *-b-* у *-v-*²⁴.

Међутим, не треба изгубити из вида ни глагол **taviti* „хранити“, који се помиње у ЭССЯ 24:123 s.v. **nedotavъ*. Овај псл. облик реконструисан је на основу сх. потврда *недошáв* f. „будала, луда“ (РСА), *недошáван* адј. „неразуман, луд, блесав“ (Левач, РСА). Облик је протумачен као префиксална сложеница од **ne, do-* и регресивног именског образовања од глагола **taviti* „хранити, гојити, одгајати“, тако да се значење објашњава семантичким развојем 'недохрањен' > 'глуп, умно заостао'. У Лици је забележен и облик без негације *дòшáван* „разуман, разборит, паметан“ (РСА). Но тешко да је оваква пројекција сх. дијалекатског облика на прасловенску раван исправна, с обзиром на много распрострањенију варијанту (*не*)*дòшуйáван* (РСА), уп. и *дòшу-йиѣи* „в. дотупаван“ (Пољица, РСА), која указује на другу, недовољно јасну основу²⁵.

Уобичајенији однос *ч-* : *к-*, присутан у паровима *чáвѣиѣи* „живети од данас до сутра, таворити, чамети“ : *кáвѣиѣи* „губити снагу, малаксавати (од бола, патње и сл.), мучити се, злопатити се; окајавати, испаштати“ (РСА)²⁶; *чавѣдаѣи* „пропадати, опадати, мршавити“ (грађа РСА)²⁷ : *кавѣдаѣи* „животарити“ (Прошћење, Вујичић; Ускоци, Станић) овом приликом остављамо по страни.

²¹ Овај сх. облик наводи се у SP 2:107–108 s.v. *čajati* : *čati* и у ЭССЯ 4:10–11 s.v. **čajati*.

²² Са примерима: *Бачва шáје*. *Вене, чезне, гасне, блиди, сахне, гине, койни, шáје* (о заљубљеном човеку).

²³ Уп. Скоково објашњење глагола *давѣиѣи* (в. нап. 11).

²⁴ Уп. и нем. *tauein* „топити се“.

²⁵ Можда се и *дошуйáв-ан* и *дошáв-ан* своди на **дошáван* „обавештен, снажљив“, од **do-pъta-va-ti*, уп. чеш. *doptati se* „распитати се, обавестити се“, *doptavati se*, сх. дијал. *найшáиѣи, ойшáиѣи* „нашушити“ (Вук, РЈА).

²⁶ В. ЭССЯ 9:166 s.v. **kaviti*; Куркина 1981:333; Куркина 1985:14; Куркина 1992:190.

²⁷ Уп. ЭССЯ 4:31 s.v. **čavęđeti*, без сх. примера.

ЛИТЕРАТУРА

- БЕР — *Български етимологичен речник*, София 1971—.
- Бјелетић 1998 — М. Бјелетић, Еще раз о словообразовательном элементе (-)то- (на материале сербохорватских диалектов), *Български език*, София (у штампи).
- Варбот 1976 — Ж. Ж. Варбот, К реконструкции и этимологии некоторых праславянских глагольных основ и отглагольных имен. IV (*tipati, *piščati II и *piščalb, *ъgrati и *varati, *sokorъ и *sočiti III), *Этимология* 1974, Москва, 32–43.
- Варбот 1984 — Ж. Ж. Варбот, *Праславянская морфология, словообразование и этимология*, Москва.
- ЕСУМ — *Етимологічний словник української мови*, Київ 1982—.
- ЭССЯ — *Этимологический словарь славянских языков*, Москва 1974—.
- Куркина 1981 — Л. В. Куркина, Славянские этимологии, *Общеславянский лингвистический атлас — материалы и исследования* 1979, Москва, 331–337.
- Куркина 1985 — Л. В. Куркина, Южнославянские этимологии (*kujati/*kaviti и *къnaviti/*kyvati; **tug-*/**тъž-*; *plesno, *ob-pletъ; *рркати, *ррčiti/*реčiti; *кујы/*куја; *туль, *тыль, *tvelъ), *Этимология* 1982, Москва, 13–24.
- Куркина 1992 — Л. В. Куркина, *Slawistyczne studia językoznawcze*. Wrocław etc. 1987., *Этимология* 1988–1990, Москва, 185–193.
- Лома 1990 — А. Лома, Рани слојеви хришћанских топонима на старосрпском тлу, *Ономајолошки прилози* XI, Београд, 1–18.
- Loma 1991 — A. Loma, *Vorslavisches Substrat in der Toponymie Serbiens*, *Die Welt der Slaven* XXXVI, Wiesbaden, 99–139.
- Петлева 1980 — И. П. Петлева, К вопросу о словах с усилительным (-)ТО- ((-)ТА-, (-)ТУ-) в славянских языках, *Этимология* 1978, Москва, 65–69.
- Рižurica 1987 — М. Рižurica, *Etimološke bilješke*, *Зборник Мајице српске за филологију и лингвистику* XXX/2, Нови Сад, 101–104.
- Popović 1960 — I. Popović, *Bemerkungen über die vorslavischen Ortsnamen in Serbien*, *Zeitschrift für slavische Philologie* 28, Leipzig — Heidelberg, 101–114.
- Sikimić 1996 — В. Sikimić, *Etimologija i male folklorne forme*, Београд.
- Skok — Р. Skok, *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika* I–IV, Zagreb 1971–1974.
- Skok 1931 — Beiträge zur thrakisch-illyrischen Ortsnamenforschung, *Zeitschrift für Ortsnamenforschung* 7, München — Berlin, 34–55.
- SP — *Słownik prasłowiański*, Kraków 1974—.
- Фасмер — М. Фасмер, *Этимологический словарь русского языка* I–IV (перевод с немецкого и дополнения О. Н. Трубачева), Москва 1986–1987².

ИЗВОРИ

- Божкова 1962 — З. Божкова, Принос към речника на Софийския говор, *Българска диалектология* 1, София, 241–273.
- Вујичић — М. Вујичић, *Рјечник говора Проиђења (код Мојковца)*, Посебна издава ЦАНУ 29, Подгорица 1995.
- Вук — В. Стефановић Караџић, *Српски рјечник*, Београд 1898³.
- Гълъбов 1965 — Л. Гълъбов, Говорът на с. Доброславци, Софийско, *Българска диалектология* 2, София, 3–118.
- Daničić 1871 — *Poslovice*, на svijet izdao Gj. Daničić, Zagreb 1871, репринт Београд 1996.
- Елезовић — Гл. Елезовић, Речник косовско-метохиског дијалекта, *Српски дијалектолошки зборник* IV (1932), VI (1935), Београд.
- Митровић — Б. Митровић, *Речник лесковачког говора*, Лесковац 1984.
- Peić/Vučlija — М. Peić, G. Vučlija, *Rečnik bačkih Bunjevaca*, Novi Sad — Subotica 1990.

- Perušić 1988 — M. Perušić, Rječnik čakavskog narječja općine Duga Resa i Karlovac II, *Čakavska rič* 1988/2, Split, 103–131.
- RJA — Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika I–XXIII, Zagreb 1880–1976.
- РМНП — Речник на македонскиџа народна џоезиџа, Скопје 1983–.
- РМС — Речник срџскохрватскога књижевног језика 1–6, изд. Матица српска — Матица хрватска, Нови Сад — Загреб 1967–1976.
- РСА — Речник срџскохрватског књижевног и народног језика, изд. Српска академиџа наука и уметности и Институт за српски језик САНУ, Београд 1959–.
- Станић — М. Станић, *Ускочки речник* 1–2, Београд 1990.
- Стойчев 1965 — Т. Стойчев, Родопски речник, *Българска диалектологиџа* 2, Софиџа, 119–314.
- Теџак 1981 — S. Težak, Ozaljski govor, *Hrvatski dijalektološki zbornik* 5, Zagreb, 203–428.
- Ћупић 1997 — Д. Ћупић и Ж. Ћупић, Речник говора Загараџа, *Срџски дијалектџолошки зборник* XLIV, Београд.

S u m m a r y

Marta Bjeletić

TAVORITI

The paper deals with the etymology of SCr. *tavoriti* impf. “to live miserably, on the verge of existence”. Etymological solution depends primarily on the choice between two possible approaches to the formal analysis of the verb: a) *ta-voriti*, with an expressive prefix *ta-* to *voriti* “feed meagerly, to allay (lit.: to cheat, deceive) one’s appetite”, either related to SCr. *varati* “cheat, deceive”, or from *hvoriti < PSI. *xvorēti “be weak, sick” — a parallel prefixal compound formation would be the verb *ča-voriti* “suffer from poverty and old age”; b) *tav-or-iti*, *čav-or-iti* from two different themes, both hard to identify; cf., however, on one side SCr. dial. *taviti* “leak”, and on the other Russ. *čavryj* “slim” (SCr. *čavor* “small amount” has turned out to be a ghost-word).